

---

nimetus

Kaasaja kompositsioonitehnikad ja notatsioon

täpsustus

HL, EL eriala BAK õppele, teistele valikaine

õppejõud

L.Hirsch

eeldusaine(d)

---

asem

3

t kokku

95.0

t asem

31.7

t näd

1.5

EAP kokku

9.00

LO

90.0

GR

0.0

IND

10.0

SEM

0.0

PR

0.0

---

kvorm

---

asem

EAP

---

eesmärk

Kursuse eesmärgiks on tutvustada 20. sajandi kompositsioonitehnika põhiküsimusi. 3. ainesemester on kohustuslik vaid HL erialale.

---

aine sisu

1. ainesemester:

1. Diatoonilised laadid ja nende kasutus viimase 70 aasta heliloojate teostes, noodinäidete vaatamine. (Uuslihtsus)

2. Sümmeetrilised laadid, mis põhinevad võrdtempereeritud (tavalisel) häälestusel, erifookus oktaatoonikal ja selle ilmingutel Messiaeni, Tormise, Vasksi, Crumbi, Stravinski jt. muusikas.

3. Lihtsad C-Soundi failid heliridade arendamiseks. Võrdtempereeritud süsteemist väljumine ja mikrotonaalsed, samuti ülemhelireal põhinevad häälestused. Näited G.F Haas, Grisey, Murail jt. Helikõrguste erinevad numeratsioonitüübid; a) midi numbrid b) erinevaid häälestusi võimaldav c-soundi octav point pitch class süsteem c) helikõrguste tähistamine herzidega ja tagasivaade ajaloolisele põhiprobleemile - Pythagorase ja Ptolemaiase komale.

4. Parameetrite autonomiseerimine ja dodekafoonia-serialismi põhieesmärkide tutvustamine. Siia juurde dodekafoonilised individuaalharjutused. Weberni ja Dallapiccola näidete vaatamine.

5. Aditiivne rütm ja meetriline modulatsioon. Individuaalülesanded eeskujuks Elliot Carter ja Ligeti Sügis Varssavis, samuti Messiaeni lisatud vältuse mõiste.

6. Põhilised 20. sajandi notatsiooni tekkinud a) graafilised lisasümbolid- klastrite

tähistamine (Cowell, Penderecki), b) taktimõõduta proportsionaalne notatsioon
alates II maailmasõja järgsetest Ameerika aastatest. c) Lutoslawski "kontrollitud
aleatooriline kastike" koos pikendusega. d) Kiirendus-aeglustus pika beamiga,
erinevad veerandtoon sümbolid jne.

7. Poogen-keelpillidel naturaalfražolettide kasutamine. Näited; Unsuk Chin'i

Viiulikontserdi algus, Tan Dun'i Purcell-i teemaga Silence jt.

2. ainesemester:

1. Mikropolüfooniliste ja improvisatsiooniliste tekstuuride loomine.

Näited muusikast: György Ligeti (Lux Aeterna, Atmpsfäärid), Yannis Xenakis, Earle Brown (Keelpillikvartett (1965))

2. Tämbraalne-, rütmiline-, artikulatsiooni-, faasimadulatsioon. Näiteid Gerard Grisey (Les Espaces Acoustiques),

Yannis Xenakise ja Steve Reich'i muusikast.

3. Spatsialisatsioon. Erinevate muusikute-publiku asetuse võimalused, kõlaruumide loomine. Võimalikud probleemid
(sünkroniseerimise võimalused, kuuldavus jne.)

4. Graafiline ja mitte-lineaarne notation. Vaatluse all valik järgmistest teostest:

John Cage (Klaveri kontsert), Christian Wolff (1, 2 või 3 mängijale, Ääred), Morton Feldman, Antoine Beuger jt.

5. James Tenney Postkaardi lood ja protsessimuusika esteetika.

6. Beating fenomen ja selle tämbraalsed, rütmilised võimalused. Näiteid analoog-elektronikast, Alvin Lucier'i,
Eliane Radigue jt. loomingust.

7. Kirjutades teksti partituure (grammatilised võimalused: käskiv kõneviis, kaudne kõneviis jne.)

Võimalused teatud helilise olukorra lavastamiseks. Muusikalised näited: Christian Wolff (Prose collection), Pauline
Olivieros, Michael Pisaro, Alvin Lucier, fluxuse kunstnikud.

3. ainesemester:

1. Proportsionaalne notatsioon. Partituuri organiseerimine.

Vaatluse all: Gerard Grisey (Periodes, Partiels, Modulations),

Morton Feldman'i varase perioodi looming (O'Hara Songs, Voices and Pianos)

Horatiu Radulescu (Before the Universe was Born, Das Andere)

2. Mitte-lineaarne notatsioon. Erinevus tavanotatsioonist, selle kui valiku põhjused ja võimalused.

Morton Feldman'i The King of Denmark, Intersections. Tutvume notatsiooniga, kuulame erinevaid esitusi, loeme artikleid.

3. Laiendatud mänguvõtted ja musique concrete instrumentale - näitena Helmut Lachenmanni teosed.

4. Mikrotonaalsuse lühiajalugu. Kõrvutame Carillo, Scelsi, Johnstoni, Tenney, Haasi ja Sabati muusikat.

5. Naturaalflažoletid keelpillidel (edasijõudnud). Ülemhelide seeria kõrguslikud kõrvalekalded 12- toon helireast,

Õpime tundma kõrgemaid ülemhelisid (esimesed 12 osaheli), alternatiivseid sõlmkohtasid (nodes) keeltel, ning nende noteerimist.

6. Sissejuhatus ajaloolistesse häälestustesse ning naturaalhäälestuse (JI) ja Helmholtz-Ellis'e notatsiooni

süsteemi tutvustamine keerulisemate intervallisuhete märkimiseks. Näiteid Marc Sabati, Konstantin Heuer'i ja renessansi aja teoreetikute Vincentino ja Zarlino loomingust.

õpiväljundid

Kursuse esimese semestri (sügissemester, A1) lõppedes on üliõpilane

1. omandanud helikõrguse teisendamise sageduseks ja vastupidi.

2. kirjutanud intervale tempereeritud ja mitetempereeritud häälestustes.

3. kirjutanud "jätka algust"-ülesandeid diatoonilistes laadides (dooria, früügia, lüüdia, miksolüüdia, eoolia, joonia) ja früügia-dominant-laadis.

4. kirjutanud "jätka-algust" -ülesande oktatoonilises laadis.

5. kirjutanud pitch axis-ülesande, mis kasutab pentatoonilisi ridu ja kvindiringi.

6. kirjutanud pikka staatilist nooti järkjärgult enam ja enam kaunistava meloodia.

7. rütmiseerinud Bartoki ja Ligeti kromaatilist tüüpi meloodia.

8. töötanud rangete ostinatodega (kell).

9. õppinud elementaarsete Max-MSPI patchide näitel selgitama paari lihtsat elektronmuusika põhimõistet ja nende seost akustilise muusikaga: AM (tremolo), FM (vibrato), ADSR.

10. õppinud noteerima naturaal- ja kunstlikke flazholette.

11. õppinud kasutama klastrimärki, veerandtoonimärke ja muid põhilisi 20. sajandi muusika graafilisi lisasümboleid.

Kursuse 2. semestri (kevadsemester, E2) lõppedes on üliõpilane:

1. omandanud teadmised erinevatest tekstuuri loomise võimalustest.

2. omandanud teadmised erinevate modulatsioonivõtete kasutamisest muusikas.

3. saanud kogemuse ruumipaigutuste, heliallika ja publiku suhestamise võimaluste ja sellega kaasnevate partituuritehniliste küsimuste osas.

4. omandanud teadmisi graafilise ja mitte-lineaarse notatsiooni võimalustest ja vormistamisest.

5. omandanud oskuse kompaktset, kuid protsessile kekenduvat tuumik-ideed leida, ning korrektselt vormistada. Samuti kogemuse seda tüüpi idee realiseerimisest koostöös muusikutega.

6. omandanud teadmisi heli füüsikalistest omaduste väikestest intervallisuhetest tulenevate helivõngete kui kompositsiooniliste võtete kasutamises.

7. omandanud teadmisi teksti partituuri funktsioonist ja selle vormistamisest teadvustades valikut erinevatest keelelis-grammatilistest võimalustest (käskiv kõneviis, tingiv kõneviis, kaudne kõneviis).

Kursuse 3. semestri (sügissemester, E3) lõppedes on üliõpilane:

1. omandanud teadmised proportsionaalse notatsiooni kasutamiseks oma muusikas.

2. omandanud kogemuse mitte-lineaarse notatsiooni kui ühe kompositsioonilise väljendusvahendi kasutamisest oma muusikas.

3. õppinud kasutama valikut laiendatud mänguvõtetest keelpillidel, puhkpillidel, ja löökpillidel, õppinud mänguvõtteid korrektselt noodistama, ning kirjutanud selleteemalise harjutuse.

4. omandanud teadmise erinevatest mikrotonaalsetest kõlaestetikatest 20. sajandil.

5. omandanud teadmised ülemheli seeriast, selle häälestuslikest kõrvalekaldumistest 12-toon häälestusest, õppinud tundma keelpilli keelte füüsilisi omadusi ja flazolettide leidmise võimalusi (nodes), ning kirjutanud harjutuse teadmiste süvendamiseks.

6. omandanud kogemuse erinevatest ajaloolistest häälestustest (just intonation, mean tone) ning võimalikust

notatsioonisüsteemist (Helmholtz-Ellis), mis võimaldab keerukad intervallisuhted täpselt kirja panna.

---

hindamismeetodid

1. sem mitteeristav hindamine:

- osalusele loengutes poolaasta jooksul
- kirjalikud ülesanded (individuaaltunnid)

2. ja 3. sem eristav hindamine

---

hindamiskriteeriumid

Üliõpilane saab arvestuse, kui ta on olnud kohal ja töötanud kaasa vähemalt pooltes loengutes ja täitnud edukalt kodused ülesanded?

Hinde "kasin" (E) saab üliõpilane:

kui ta on olnud kohal enamuses loengutes ja proovinud alustada kirjalikke ülesandeid, kuid ebaedukalt.

Hinde "rahuldav" (D) saab üliõpilane:

kui ta on töötanud kaasa enamuses loengutes ja proovinud lahendada kirjalikke ülesandeid, nii et mingi osas sellest on õige.

Hinde "hea" (C) saab üliõpilane:

kui ta on töötanud kaasa loengutes ja ca 50% tunnis ja kodus tehtud kirjalikke ülesandeid on õiged.

Hinde "väga hea" (B) saab üliõpilane: kui ta valdab läbitud materjali, kuid teadmistes esineb kohti ka puudujääke.

Hinde "suurepärase" (A) saab üliõpilane: kui kirjalikud ülesanded on tehtud õigesti ja ta orienteerub läbitud materjalis vabalt ja sujuvalt.

---

kirjandus / repertuaar

Kirjandus:

Cope, David. Techniques of the Contemporary Composer

Xenakis, Yannis. Formalised Music : Thought and Mathematics in Composition

Tenney, James. A History of 'Consonance' and 'Dissonance'

John Cage and the Theory of Harmony

Form in 20th Century Music

Lely, John and Saunders, James. Word Events. Perspectives on Verbal Notation.

Sabat, Marc. Shadings in the Chromatic Field

The Extended Helmholtz Ellis JI Pitch Notation

Ross, Alex. The Rest is Noise. Morton Feldman Essay

---

ainekava koostaja

Mart Siimer, Liisa Hirsch